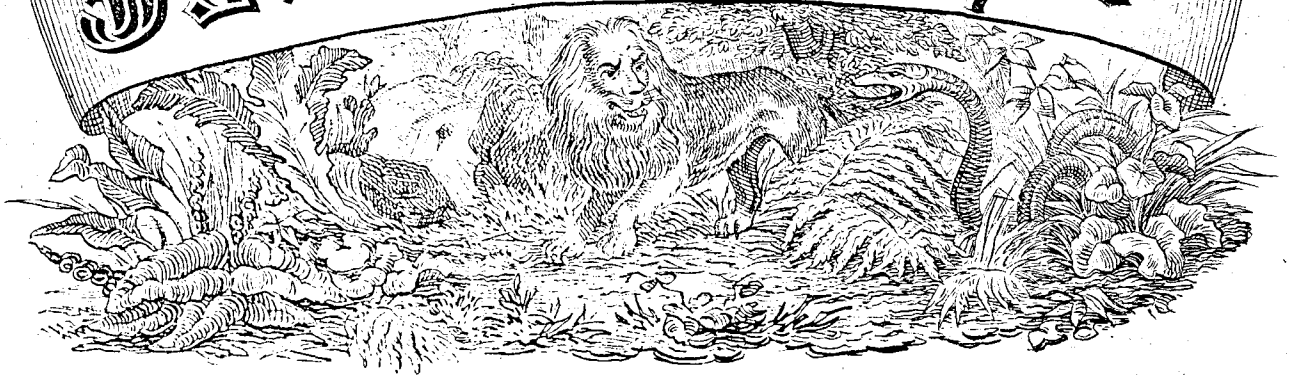

ЖИВЪ НАТЪРА

JURNAL

ПЕНТРЪ РЕШІДИРЕА ШТИНЦЕЛОР НАТЪРАЛЕ ШИ ЕСАКТЕ,

in toate clasele.

Redigeatş

de

Profesor Doktor Івліѡ Баран.

№ 3

(Англ. інтііѡ)

Бєксрєнті.

Iansapie 15, 1856.

Корпінде: Омєл ши натєра.—Микроскопєл ши инф. шинєлє ши ін утїицєлє ши вїсїца соціалє модєрнє.—Комнїкацієнї утїицїфїє мїѡ.

ОМЄЛ ШИ НАТЪРА.

II.

În articolul d'întiîş (No. 1) amş vєzde kş în timpєл Еленїлор, stєdїєл natspeї, de шї a esistat, dap a fost inkomplet шї мєлт маї neglijeatş de kїt stєdїєл омєлї.

Dşne svєжєгареа Еладєї, Romaniş aş motenitş nş nşmaї gloriea Еленїлор, чї шї клєтєра лор. Сь vedemş акєм вє релациєне а рємас лє Romaniş stєdїєл natspeї вє raportş kş stєdїєл омєлї!

Romaniş, ка єн поплєл прєктїк лє карє de лє вчєнєтєлєл формєрєї statєлї лор idea domniєї a fost ideea fundamentalє a statєлї, n'аş avş o аплекаре mare pentрє stєdїєл обїектелор n-

tspeї аfarє din єнєл ал єї; обїектєл чєлє маї demnş pentрє stєdїєл омєлї a fost nşmaї омєлє адекє nş омєл вє partea sa абstrактє, metafisicє (прєкєм а fost вє scoalєлє filosofice алє Еленїлор) чї омєл ка о шїпцє моралє, d'о во-шїпцє лїберє, determinїndş релациєнїє sale кє semenїї стї, вєтр'єн кєвїнтş омєл ка о persoa-нє жєрїдїкє. De ачєєа гєсим лє Romaniş stєdїєл лєцїлор чєл маї desvoltat dїntre toate чєлє-лєлє stєdїї вє sfera natspeї шї а омєлї. Чє лє-крє кєрїос! Romaniş карї nş s'аş temst a de-сїєнїєлє toate naciєнїєлє, streпїє кєnoskєte n'atєнчї de toate чє єлє nosedã: de цєрїєлє, de domnїє

și chiar de naționalitatea lor, achemii Romani, zică, aș avuți celă mai mare respect pentru posesiunile lor propriu, în pelerinok, Romani aș fost leuistiți lămii, însz privind toate cele-l-alte națiuni ca proprietatea lor, ca lucruri de posesiune, dar nu ca fiind morale ca dreptul de posesori care drept l'aș cănoskăt nămai pentru națiunea lor romană. Dăpă aचेastz ekspoziciune, o s'z ne esplikim de ce în toată floarea literaturii Romanilor nu găsim nici un naturalist original sau n'cară un filosof original inventator de vr'ni sistemă nouă. Naturalistul cel mai vestit la dinșii aș fost amindoi *Plinius*, apoi amindoi aș fost niște compilatori cari aș adănat ideile autoră; dar dintre toți filosofii lor cel mai mare adekă *Cicero* a fost și el mai mult raportator elokvent de ideile autoră de kîl creator ideilor noi originale. Apoi mai ne șrptz, în timpză imperatorilor, popzălă Romani s'a împzrjit în doxi sekțiuni adekă în Sensualisti mari și în Stoici, și eatz ce s'a întinat atșni în privința stădiului omzării și naturii. Sensualisti aș stădiat natzra nămai pentru vr'ni lor. Penții delicioși la mîncare, flămînz kă kreerii loră vestii, papagalii pentru limbile lor delicate de mîncare și alte asemenea obiecte pentru gzmanzi luate dintre animale și vegetale formaș kapitulele cele mai interesante de istoria natură de atșni; astfelă stădiul naturii a decenerat în mîniile lor în stădiul stomaczării lor proprii. Dar ne de altă parte, Stoicii cari aș despreuzit viața și toate plăcerile preznt și toată materia în natură, negreșit kă n'aș năst s'z aibz niči o atrațere kătre stădiul naturii, dar niči mîiingă omzării n'a năst fi bine kălivată la aचेști oameni cari aș menșat și ne omă, afară nămai de aчелă care a avuți kărații a se s'chide a'ni deskide singră vinere ca s'z moară saș a s'șferi felșrimi de dșperi grozave făr se apate cel mai mikă semnă kă le simte; kzm dar filosofia, mîiingă și arte aș năst înlori la oameni ale kăpora idei dominante aș fost: Birșingă dșperilor, șșferingă și s'chidzăl volăntară? Kă toate aचेstea năstemă s'z zicemă kă chiar în epoca Romanilor d'atșni a remas oare—care tendinș mîiingă din timpzile klasice așupra omzării și

naturii, și năstemă karakteriza sekulele Romanilor ca sekule în cari stădiul omzării ear a predomnit așupra stădiului naturii.

Preznt în lămea fizikă kreșskăla precede întșnerikăla komplet, aș și în lămea morală. Timpzăl împzraților Romani chei din șrptz a fost timpzăl kreșskălei în care zenilă antikă care a lăuit ca soarele lăuitoră în lămea antikă, a slăbit, mergînd kătre anșșă s'ș. Apoi întokmai ca în țerile polare în timpzăl kreșskălei kînd o zi lăngz de multe lăni care se dăce, se lăntz kă o noapte lăngz de multe lăni care vine, acolo aचेastz lăntz digantikă se desemneaz în cheș prin niște fenomene infokate, prin niște meteorii îngrozitori cari se nămeskă lămîna boreală. Aș și kreșskăla care a deosebit epoca antikă de epoca sekulelor de mizlokă, a prodșs niște fenomene îngrozitoare, terribile și sînceroase. Fokă kă care ordiile lăi Alarik aș arsă kapitulele Romei, a fost asemenea lămînz boreală teribilă din lămea morală, și în mizlokă aчестor flame cari konszma șnă din edificiele cele mai vestite ale antikizării, imajinațiunea noastră șperiată vede konszmindșse toate frășșecele lămei antice, toate prodșkizniile sale admirabile în arte și mîiingă, chiar și tot olimpă s'ș vesel și tot de șna bine dîșșșș oamenii. Apoi de departe vedem în mizlokă întșnerișelor adinvi și sekulare, niște imajine șșimintzătoare de Astoda-fē kă victime șmane arse în fokă ne jerațikă pentru gloria fanatismzării; vedem șabia sînceroasă care a stîșș națiuni întreți chiar în șrma aचेști prinșniș, vedem inkșizițiunea kă teribile instrumente de tortzre lîngz fîșșe omenești kă oasele rante și desfășrate, în fine vedem de departe șșindșse toată miserieă sekulelor de mizlokă inkonșrată de întșnerikă și de ignoranș, ne kînd zenilă antikă învelit kă un văl de jale, plîngînd ne rșinele dșrimate ale societății antice care se dăce.

În asemenea timpzri de kataklisme morale poate oare s'z mai fîz inkă vorbă de stădiul omzării și naturii? — niči de kzm!

Dar s'z nu ne prea șperizăm, s'z ne apropiăm chea și de veakzrile de mizlok; s'z stă-

dizmă cheva mi karakteriye lor; in skopya no-
stpy opî che stădiş este interesantă.

Toiă karakteryă sekylor de mizlok kon-
sistă in skolasticismă; dap skolasticismă a fost
o metoadă de stădiş foarte absyrdă, plină de sь-
vlimităđi mi de черкърî dăne лкъръри карî n'ăş
niçî şn interes praktik. Idea frămăsecei n'ă e-
sistat in ačeste secole, fiind kь stădiş natşpei
in realitatea ei, kare este singyryl isvor al fră-
măsecei, n'ă existat; dap de че stădiş natşpei
n'ă existat? Fiind kь natşpa inşeni a fost de-
spregăit mi kiap nesăferit! Ačeastă absyrdi-
tate a venit din esăderăciunea prinçinylă Asçe-
tik kare a domnit atşny in şpirityl oamenilor.
Săferinça, ačeastă idee inaltă че karakteriseazь
reliçiunea noş kare s'ă nşş ne tronyl nşgnis-
măyl antik, săferinça, zik, a fost esăderat mi
a devenit skopya esistinçei lămei mi a omăyl.
Oareni-kare plăcere, oareni-çe frămăsece in
natşră a fost privity kă o infraçiune imoraly,
kă o imniedekare a misişnei omăyl; dakъ skop-
yla omăyl este a se inkide intr'o çelăyl, a se
estasia nentş nişte ideî imăçinare, ignorindă
toatь realitatea natşpei че se află afary din çe-
lăyl, че trebşinçь are omă de stădiş natşpei?
Dakъ viera e o pedeanş, nş e şn nşkat kă
şь çinş çine-va simçirile sale deskise a priimi
printp'inşele inflăinçele plăkyte ale frămăsecei
natşrii? In konsekşinçь kь ačeste ideî esăderate
mi absyrdе, kьlăgъrii din Germania in secolyl
al 13^{-tes} mi-ăş astănată şpekile kind ăş aşzită
kintind o priverştoare saş vr'o altь năşere kin-
ştoare ne kinnyă, zikind kь diavolăkintь prin
gъpa priverştorii! O tristă aberăciune a şnirity-
lăş şman, d'ă mi imăçina kь prinçinyl vşn, mi-
lostiv mi divin e deşçrat de natşră kь toate
infinitele kreăcişni ale ei, karî şint nşrşsite
mi kondamnate a fi partea şniritelor rele a dia-
volilor! Dap opî kьm, întrebă, in presinça ş-
porş asemenea ideî, stădiş natşpei oare a nş-
tăş şь faktь vr'şn progresă? niçî de kьm! De
ačeea vedemă kь in toate ačeste zeye secole,
karî se nşmesăş veakşrile de mizlok (adekь fi-
ind de mizlok intrе soçietatea antikь mi çea
moderny), ignorança çea mai mare a domnit in
infinçele natşpei: oameii s'ăş okşuat atşny,
opî kь eserçiçii korporale, bazind poziçiunea

lor soçialь aşşpra forçeî fizice (kavalerii feo-
dală) opî kь kinşirea kornylăş lor, imăçinindş mi
kь poarta çerşylăş treçe prin drăşmă şninosă kь
kinşiri neminkind mi fiind imşrşkat kь saçî ne
pelea goală in viera ačeastă (partea klerika-
lă), anoî nşçini savançii karî ăş trăită atşny,
neryşind o bazь solidă mi obiekte variabile karî
ap nştea gъsi in esperimente mi çerçetşri empi-
riçe, de ačeea s'ăş kşfendat in sьvlimităđi *Skol-
lastive*, stădiind tradşkşişni gremite a kşrçilor
antice (mai kь seanş ale lăş Aristotele mi Pla-
to) kreşind la ačeste tradşkşişni mai mşl de
kit kiap natşpei inşeni; ast-fel ne nştem espli-
ka vestita anekdotь, kь şn skolastikă vşzind o
datь şn animal ast-fel fьkş de kit e deskris in
tradşktorşl şăş latin dăne kşrçile lăş Aristotele,
ačest skolastikă nş s'ă indoit a ziche: aiçî natşpa
a gremiş fiind kь Aristotele nş poate şь gre-
şniakъ! Ačest seşvlişmăş al şniritylăş şmană,
ačeastă lenevie mi anatie a inçelençişnei trăind
nşmai de ideile altora, kreşind in toate че ăş
zisă alçii, fьră a esamina dakъ ačeastă kreşin-
çь este kompatibilă kь natşpa raçişnei noastre,
fьră a se întrea daka nş povăş eş prin mine
inş mi mi prin çerçetşrile mele esperimentale
a aşşnçe la ačeste rezşitate la karî a aşşnşş
predçesorii mei, ačeastă kreşinçь *oareş* este
karakteryl distinktivăş al secolor de mizlokă,
kare printp'ačeastă kăşş n'ă prodşşş niçî de
kьm çeva de oriçinal, de noş mi de pro-
gresiv, çî a fost o konie derpadatь, deçeneratь
mi fьră vre şn gъstă estetikă.

Ast-felă, çeniş şman a fost ameninçat a
se perde in starnaçiune mi paralisaçiune şniri-
şale, dakъ Providença omnipotentь, divinь, n'ap
fi inşnirat atşny naçişnile Eşronene d'o miş-
kare noşş marşnimoaşь, kare kă şn sşflet vie-
çitoriş, a fost hotşrit a inşia omenirea din le-
tarçiia obositoare in kare a kşşat. Dap şь vş-
gъm de seanş la o impreçişrare admirabilă;
Providença a alesă tot ačelăş mizlokă nentşş
mishşirea omeniei de aşştisementyl secolor
barbare, kare ş-a aşşkat in barbarismăş, adekь
fanatismăş in çestiune de reliçiie a aşşkat ne
naçişnile Eşronene din inşlyimea soçietăçii kla-
siçe in preçiuneile adinçî mi obşkşre ale bar-
barismăyl secolor de mizlok, anoî mi tot o

idee de religie îmbrăcișatez кз о mare infer-
bindeалъ ши кіар fanaticismъ a skos pe națiunii-
le Europeane din întznerikъ барбаръ in care аъ
fost akoperite пінь акзм; — Еъ воіѡ съ вор-
besк акзм de mișkarea imensъ, estраordіnarie
care, ка зп флдер арзтор, а пѡрѡns іndatz
toate națiunii krestine din Европа, іmmіnрiндъ-
ле ка съ теаргъ а конкера Mormiнтълъ Sakрs
din Palestina din mіmіle Saraciniлор некpedи-
чиоші. Дар, лѡкръ admirabilъ, „омъл пропъне
ши Dзмnezeѡ dispъne“; omъл веакълѡ de miz-
лок 'ші-а пропъs а конкера Mormiнт ши Dзм-
nezeѡ, а dispъs ка съ конкереze лъmіи пѡоі ши
infinite fiinge пѡоі фръmoase ши folositoare карі
рѡмъsesepъ askъnse ши некъnoskste in пѡрѡіле
пѡmіntълѡі nevizitate пінь акзм. Іnтр'adeвѡръ,
penașterea шtiинделор, іnченstъл primitivъ алъ
societълѡі modernе кз tendiнcele progresive ши
шtiинѡificе care о karakteriseazъ, dilatarea
progresivъ ши neіnchelatz а domenzлѡі шtiинде-
лор natъpale mai кз seamъ, іnчене din timpълъ
Kръчиацлор. Kіnd атънѡі оamenіи врiнд неврiнд
аъ deskoperit цері позі, кз animale кз forme
позі, кз plante кз firі позі, атънѡі s'а demъten-
tatъ kрiозitatea лор. Savanѡіи skolasticі аъ вѡ-
zstъ кз се афлъ пе пѡmіnt niște лѡкрърi desne
карі пѡ І-аъ іnvъцат Aristotele ши Plato, fiind
кз еі іnшіиші n'аъ шtist nimik de ачелеа, атънѡі
аъ вѡzst кз natъpa tot e mai mare de кіт кѡр-
ѡіле лѡі Aristotele; атънѡі astopitatea оарѡъ а
лѡі Artstotele а кѡzst, ши in локъл лeneвiei spi-
ritълѡі odixnindъse пе niște kpediнce оарѡе in
лѡкръpіle natъpale, s'а пѡskъt зп snipit de чер-
chetare personalъ, de esperimente, de esaminare
ши d'о анализ metodikъ; snipitъл omълѡі а іn-
ченst съ voіaskъ а авеа о kontrolъ аșъpra re-
șklatelор шtiинѡificе але алора, а іnченst а се
іndoi de ачееа че іnsъші n'а вѡzst ши іnsъші n'а
esaminat; іnтр'зп кѡvintъ snipitълъ șcientișmълѡі
(de іndoіalъ) s'а пѡșș in локъл snipitълѡі asto-
pітълѡі ши kpediнѡіи оарѡе пе тронъл zmanітълѡі
ши ачeastъ direkѡișne modernъ а snipitълѡі zman
о vedem in кіte-ва secole mai пе зpmъ konso-
lidatъ, deveniтș о teorie ши formelat in челе-
вpe formъle filosofice але лѡі Cartesius (Des-
cartes) care-ші іnчене Kaptea sa vestitъ кз ак-
sioma „de omnibus dъbitandum est“ (treбъe съ

ne іndoim de toate лѡкръpіle). Акзм s'а іnfъ-
цișat іnainteа Europeанълѡі ши о mълѡime mare de
obiekte але natъpeі позі карі ле-а deskoperitъ
in церіле позі але Kontinentълѡі векиѡ ши пѡѡ,
in klimelē ferіcite znde пѡmіntъл skoate о mъл-
ѡime de plante преѡioase ши de animale folo-
sitoare omълѡі; vederea ши гъstarea ачестор о-
biekte пѡкъste а іnventat doriнca d'а ле poseda;
акзм Europeніи n'аъ пѡtst съ дежъне фѡръ ка-
fea de Moka din Arabia, іndълѡitъ кз захарълъ
care krește in Amerika, șaș, а веа чеаіѡ ка-
ре krește in Kіna, кз ромъ care provine din
insъlele Antile (India Ocidentalъ), șaș а веа
dintr'о чеашкъ de порѡелан пѡрѡ фѡкъtъ in Kіna, о
ѡiokolatz фѡкъtъ din боабе de kakao care kre-
ște neste океанъл Atlantikъ, прегъtitъ кз vanilia
care krește in India orientalъ ши а се delekta
dъne дежънъ кз о цигаръ, provenind din insъла
Havanna. Іnтр'adeвѡръ dakъ іea чіne-ва in de-
aproape бъгarea de seamъ tot natъpimіntълъ че
mъnіnkъ зп omъ Europeанъ чіvilizatъ іnтр'о zi,
о съ vazъ кз treбъe desъiate toate колѡзpіle
пѡmіntълѡі ши adъnate toate prodъktele лор, supе
а пѡtea komъșne зп дежънъ ши зп dіneș бън ал
зпѡі omъ чіvilizat de sekolъl ал 19-lea!

Дар supе а'ші прокъра omълъ toate ачeste
prodъkte delіѡioase але пѡmіntълѡі, а авst tre-
бъiнѡъ de кълъторіи ши de navigaѡișnі; дар ла
ачeste іntreprinderі, шtiинделе цеографіче ши а-
stronomіче аъ fost de чеа mai mare neчesitate;
anoі ачeste stđii фѡръ stđiіle istorіche natъpale ши
fisіche ар fi fost nekomплекте, eatъ дар кзм
upintr'о лerъtъpъ konsekъintъ toate шtiинделе na-
tъpale аъ fost кълivate кз о mare predіlekѡișne
de kіnd dъne кръчiate ши mai пе зpmъ dъne de-
skoperіrea Americі s'а mъpіt orizontълъ vede-
pіи Europeнілор. Anoі komoditatea виеѡі mo-
derne ши desvoltarea гъstълѡі material, а des-
voltat ши гъstъл estelik ши snipitълѡі; omъл care
тръește vine ва съ fiș іnkonѡișpat ши de obiekte
фръmoase ши пѡкъste; de ачееа d'атънѡі а іnче-
пst ши perioada penașterei literatъpeі ши арте-
лор фръmoase. Italia, цара poeziei, а șcene-
лор фръmoase, але natъpeі ши de кълъра antikъ
klasikъ а dat іmъzлisъne primitivъ pentъș pena-
șterea artelор фръmoase; пе дръmъл ачesta аъ
зpmat пе зpmъ Spania, Englіtera, Franța ши

Germania, pînă kînd aceste direcțiuni moderne ale spiritului pînă aș deveniț o proprietate comună mai pentru toate națiunile din Europa.

Dar proberăa care zice că „estremitățile se atingă“ s'a arătat mi aici că e adevărat. De disprețuarea naturii mi a materiei care a fost de modă în secolele de mizlocă, akăm dăne reformă cea mare a lui Bacon de Verulam care, ca Spinoza mi Descartes aș konsakrat calea cherchetărilor empirice, de atunçi, zică, a eșită direcțiunea spiritului ca toate materiile cari aș devenit de modă în secolul al 17-lea mi al 18-lea. Atunçi natura a stinsă ne omă; par' că vrînd a'și rezăna de disprețuarea în care a ramasă atîtea secole, aș încercă a desprețua partea morală a omului; materia assernat locul spiritului mi nă nămai că nă 'a lăsată nici un loc în lumea aceasta, dar nici în lumea cea lăaltă n'a vrăt s'ă sferă. Ateismul a devenit teoria filosofică de modă, aceea ce nă s'a nătat pînă, vedea mi așzi, poate mi mîposi, n'a esistată pentru acesti filosofi, cari aș tărădit kiar mi esistunța sferălor proprii! Eată o esaperațiune noă, greșit, dar zmindăse în direcțiunea contrariă a ceea ce s'a zmată în secolele de mizlocă. Materialismul ca fratele s'ă Egoismul aș okănat tronulă rîndirilor omenitii; a fost atunçi un timp tristă mi periklosă pentru adevărata desvoltare a omului zmană în năpitatea sa sberimă mi morală.

Pătem zice că sîntem fericiți că în secolul nostru, aceeași direcțiune esklavivă a stădilor mi a oknapădănilor omenitii nă esistă, saș cel puțin nă e așa de esklavivă dăne kăm

a fost în secolul trecut. Direcțiunea actuală a spiritului zman este a împăci omul cu natura, a călăva într'un mod armonică stădiele abstrakte mi ideale, pîndăle într'un kontaktă akordinte mi armonică ca stădila naturii. Noi nă priimim astoritatea mi kredința oarbă în kestionele naturale, un espermint care pătem face noi înșine nă o lăzăm în kredința lui Aristoteli mi Plati; spiritul de esamenă mi de analiză domină în științele naturale, asta a fost mi va pămănea tot de zna motivilă care le înaintează; dar kînd dămă neste niște principii mi idei abstrakte, cari se află între o sferă mai mare de kîl poate ajăne analizele mi cherchetările noastre empirice, kînd natura obiectului este atîta de ideală în kît s'ă nă pătem avea despre dînsulă nici o dată vr'o kontrolă prin simțurile noastre, mi kînd aceste idei abstrakte sînt în sinemă o naltă koncepciune morală, a căria kredință contrivă la fericirea omului zman, atunçi alergăm la principii astorități mi kredinții, atunçi părăsimă calea negativă mi șentikă a epocelor dăniei șentifikă mi negativă, care a pămășă infektibilă, neprodăkîndă nici zna din indele pozitive fekonde, cari sînt în stare a rekonștrăi societății, a konsola omenirea mi a fnda epocă nouă. Așa dar științele ideale mi cele materiale, adekă omul mi natura, formează akăm doă principii koordinate, amîndoă reknoșkăte, amîndoă călăvate, amîndoă venerate pentru konsolațiunea omului zman mi pentru desvoltarea sa progresivă infinită, imitîndă ființa eteră mi infinită din care a eșită.

Mikroskopul mi științele lui în științele mi viața socială modernă.

Invențiunea mikroskopului mi a teleskopului a făkă negreșit o revoluțiune mare în științele mi în viața socială a omenilor. În știință a deskisă un orizontă noă infinit mi inkrezibil; o lume noă de ființe animale mi vegetale cari din kăsa mikroskopului lor skăpase de vederea noastră ca okii roii, s'a deskisă înainte okilă mi omulă științifică armată ca mikroskopul mi el a pămășă akăm inkrement de mirare în-

intea acestei lumi nouă organice pline de o viață rezălată mi de frumșeeți admirabile, cari pînă akăm n'aș esistat pentru dînsulă. — Omul de știință are akăm mikroskopulă în mînă șure a se asigăra de esistunța ființelor organice mikroskopice (adekă așa de mici în kît nămai prin mikroskopă pătemă s'ă le vedemă) saș s'ă stădă ca mikroskopulă în mînă desătrăle cele mai elementare mi cele mai fine ale corpărilor naturale, saș

пъ) да първеле челе delicate але плантелор, dar акъм тодї botanistiї fakъ черчетърї микроскопиче спре а ксноаште elementele organiche moї de каре планта е компъсът ши каре нъ сїнт vizibile ничі де към кз окїї гої; prin mikroskopъ vede ел към чельеле elementare kresk пѣиндѣсе зна лингъ алта; апої tot prin mikroskopъ botanistaї ши deskide о сферъ похъ imensъ de plante de о патъръ партикларъ, d'о organizatione inferioаръ, dar foarte interesantъ ши кїар importantъ d'а fi ксноскате, прекъм сїнт х-пелѣ din Алге, мѣскї, чїсперчї ши фїлїче variable ши admirabile в колорї ши в форме ши toate d'о мърїме mikroskopикъ.

Dar ши в domeнѣ inorganikъ mikroskopѣ ne deskonere фрѣмсецї d'але патреї некресивїле. Чїне s'а зїtat кз mikroskopѣ kind se formeазъ хп кристал, kind atomеле sale mikroskopиче се пѣнъ хнѣл лингъ алтѣл интр'хн modъ перѣлатъ, скоунд не хртъ о фїгъръ цометрикъ admirabilъ в перѣларїтатеа еї, чїне poate рѣмїнеа кз сїнде рече фъръ esaltatione de mirare центрѣ ачест snipit eternъ invizibil, dar лѣкрїнд претѣтїденеа кз omnїnstinѣа sa спре а realisa креационїле sale infinite?

Dar нъ нѣмаї мїтїнцеле патрале в тоатї втїндепеа лор вмпрехъ кз физикъ, кїмїе ши физиологїе, dar ши medicina а приїмит о mare вмплѣсїне ши кїар нѣтем зїче о reformъ mare de kind кз deskonepїrea mikroskopѣлї. Орї че medik modern шїе кз ла хпеле natimї dѣtoase нѣмаї mikroskopѣл втревїнѣат а черчета нїмте prodѣкте animale саъ екскреционїле корпѣлї, poate сѣ лѣмѣреаскъ о diagnostикъ dѣtoасъ ши а конѣлче не medикъ ла калеа адеврѣлї.

О сѣ мѣ дѣкъ преа департе дакъ ашѣ вої а мѣ втїнде аїчі маї мѣлат в ачестъ матерїе кїт се poate de interesantъ ши de instruktївъ; внсѣ нъ нѣтем трече сѣбъ тѣчере а нъ поменї ши към в тїмѣрїле noastre mikroskopѣл а вчепѣт а жѣка о ролъ ши в кестїхнї sociale в комерѣ ши кїар в каззеле жѣдѣкѣцїї; eatъ спре ачеста кїте-ва esемпле. В Германїа ши Франѣа перѣцѣторїї каре fakъ комерѣцъ кз нїнзе fine kind vor а се асїгѣра кз о нїнзъ скѣмпъ este кѣратъ ши neamestekатъ кз вѣмѣак, втревїнѣеазъ mikroskopѣл; кѣчї сѣбѣ mikroskopъ фїрѣлѣ чел маї фїнѣ

de вѣмѣакъ се араѣт пар' кз ар fi аконепїт кз пѣрѣ mare алѣѣ, не kind фїрѣл de внѣ фїнѣ este netedѣ. Dar eatъ ши хп алѣ esемплѣ към mikroskopѣл а ажѣtat жѣдѣкѣторѣлї de внѣзї а хотърї интр'о казъ жѣрїдїкъ. Хп перѣцѣтор de мѣтѣсърїї а кѣмпѣрат дїнтр'о фабрикъ de мѣтѣсърїї о вѣкатъ de мѣтѣсърїе ши а цїнѣт'о кїт-ва тїмѣ в в марѣзїеа лѣї; дѣне каре скоундѣ-о ши вїтїндѣсе не дїнса а гѣсїт'о пѣтатъ d'о мѣлѣїме de nete. Акъм перѣцѣторѣл s'а адепсат кз претенционї de despѣрѣвїрї кѣтре фабрикантѣ, зїкїнд кз колоареа кз каре а вѣпсїтѣ ачестъ матерїе de мѣтѣсе а fost pea ши а skosъ nete (прекъм се втїмплѣ интр'адевръ kind колоареа е pea, атѣнчї кз тїмѣ се deskomпѣне, скїмѣт фаѣа ши пѣтеазъ матерїа), dar фабрикантѣл protestъ зїкїнд кз а датъ о колоаре вѣнѣ ши ставїлѣ; прочесѣлѣ а венїт внаїнтеа хнѣї трївѣнал de комерѣцъ ши eatъ кз трївѣналѣл а внсѣрчїнат не хп патралаїст а еsamїна ачестъ матерїе prin mikroskopъ ка сѣ се вкредїнѣеze de патѣра netelor. Патралаїстѣл черчетїнд netеле prin mikroskopъ а вѣзѣтѣ кз сїнт prodѣсе прїнтр'хн фелѣ de чїсперчї карї аѣ крескѣт не матерїа мѣтѣсїї, апої вїтїндѣсе маї кїне, а ксноскѣт кз toate ачесте чїсперчї се гѣсескѣ не картофї пѣтрезї. Акъм рѣмїнеа а еспїка че аѣ кѣстат чїсперчїле de картофї пѣтрезї не мѣтѣсе? Eatъ че s'а гѣсїтѣ: este обїчеїѣ кз фабриканцїї скробескѣ мѣтѣсърїїле карї фабричеазъ ка сѣ аїбѣ хп лѣстрѣ ши о тѣрїме; dar скробеала провїне din фїнѣ de грїѣ ка ши de картофї; апої ачест фабрикантѣл врїнд а абеа о скробеалѣ естїнѣ, а кѣмпараѣт картофї стрїкацїї ши а фѣкѣтѣ скробеала дїнтр'вншїї; апої аконепїнд мѣтѣсърїа кз ачестъ скробеалѣ в карї s'а афлат semїнѣцъ (spore) de чїсперчї mikroskopиче карї крескѣт не картофї стрїкацїї, ачестъ semїнѣцъ саъ споре аѣ церminat не мѣтѣсе ши аѣ prodѣсѣ аколо ear чїсперчї mikroskopиче карї авїнд о алѣ фаѣт de кїт мѣтѣсеа, s'а внѣвѣїнат ка нїмте nete. — Сѣ нъ се мїре чїне-ва кз ворбїм аїчі de чїсперчї mikroskopиче; чїне ва сѣ vazъ asemenea плантїчеле mikroskopиче сѣ іеа пїїне пѣтрїдъ каре s'а аконепїт кз nete алѣшоаре саъ ченѣнїе камѣл verзїшоаре, се esameнѣze ачесте nete сѣбъ mikroskopъ ши о сѣ vazъ ка о пѣдѣре втреаръ кз арборї ши ачешї арборї сїнт чїсперчїле mikrop-

skopice kapī konstitueskē petele pāpēde; asemenea se intūmplā ka černeala s' s'akopere kē o peliūz alēz čenzšie; pšind o vāzēdikē de ačeastē peliūz s'zē mikroskopē, ear i se va infūciša ka zn kīmpē semēnat kē niunte plante de forme vizare, mi ačeste plante esistind intp'adevzr, sint niunte čizperči mikroskopice.

Aša dar mikroskopā mi intinde din zi in zi mai mēlat domēnā s'zē, mi kē ačeastē intindepe mērehte orizontā vedereī noastre jutp'zn modē aša de estrapordinariē despre kape naušnile antice n'aš avst niči o idee! Ačei negzūtōri Feniciani kapī din intūmplare pšindē silitpē impresnē kē kērvāni aršī ne zn lok nisinos in desertele Fenicieī aš deskonepit stikla, ačei negzūtōri, zik, n'aš pētat s'wī imāđine negrešit ka če polē mare ačeastē materie nozē va žēka

o datē in lēme, mi kām dīntp'o vākatē de stiklē tziatē in formē de linte, pštem fače zn instrōment (mikroskopē) kape ne deskide o lēme nozē invizibilē prin mikšōpime, ne kīndē toš printp'ačeastē linte de stiklē se fače zn aatē instrōment (teleskopē) kape ne apronie soarele mi stelēle čerzāš in kīt ne zītēm ne dīnsēle par' k'ar fi līgēz noī, le mēszpēmē, deskriemē formēle mi feđele lor, apoī mi kīar milioane de stēle fikse kapī ne pšmine invizibile prin deņzrtareā estrapordinariē a lor de bilioane de mīle đeografice, teleskopāš le aproniz de noī fēkīndē-le ast-fel de vizibile in orizontā vedereī noastre. Admirabilā žniversē, pretstīndēnēa plin de vieađē mi de esistinūz! infinitē in mēpime, infinitē in intindepe, apoī mi infinitē in mikšōpime!

КОМЪНИКАЦИОННИ ШТИПЦИФИЧЕ МИЧИ.

Horticultura. Despre arbori mi gredini in miniaturpe in Kina. Zn voiajor modernē a vāzst la zn Kinezē arborzē Mangiferus Indica (kape pretstīndēnēa este zn arvore mare) pšs intp'o oalē, avīnd o mēpime nšmai d'zn kotē, toate pamšpīle mi fšnzēle ačestē arvore a fost in miniatpē mi foapte fšzmoase. In opāšā Kanton mi in aate opāue in čentpēl Kineī sint gredini miči ale kēpōra sšpafāđē nē e mai mare de kīt mēpime znei mese; kē toate ačestēa o asemēnēa grediniūz ape kīte o datē 15 mīnz la 20 de sneđe de arbori foapte miči mi vāzpīni. Ačeastē mikšōpare a plantēlor nē se fače de o datē, či čere o lēkpare konsektivē mi neīntpēpēntē in mai mēlate đenerađiōni ale znei plante; adekē fšktēl (podzā) zniē arvore de mēpime ordinariē este pšs intp'o oalē mikē, atēnči arvorele đevine mai mik, apoī fšktēl ačestē arvore mikšōpat este pšs din noš intp'o aatē oalē mi mai mikē, mi fšktēl ačestē este din noš pšs intp'o oalē inkē mai mikē; špīnd tot mepeš astfelē kīte zn sekol mi mai vine, dīntp'zn arvore mare a emīit zn arvore in miniatpē kape aša ape a o sēta parte dīn mēpime mi gšōsime arborzēlī primitiva de mēpime natspāl. Kinezīlor kē gēstēl lor vizarē pentpē ničioape de dame in miniatpē, le plak mi arbori in miniatpē. Fie-kape kē gēstēl ašī

Rosa (trandafirzē) la naušni antice. Intp'zn švrađiē kape trakteazē despre istoria pozei, čiim čele špētoape: Romanii nē se pšnea niči o datē la o maš mare (de etiketē) fēpē sē nē fi avstē mēlate vākate de poze pšse ne maš, apoī đēpē čē konvivii se veseļa, pšnea foīle pozei mi le arēnka in pačape pline kē vin. Sēbt Domnia ašī Domiđian, zīče Martiāl, zliđele Pomei aš fost aša de zmiłste kē odoape de poze in kīt zn strein neobivnšit kē ačeste odoape ap fi pētat sē ameđeaskē. Nero, la dīnespīle čē a dat, a deskisē in tavānēl kamepeī de mīnkape o gazpē prin kape s'a arēnkat ka zn felē

de ploae de poze ašpā konvivīlor, dar nebēnēl *Heliogabalus* a esapepatē kē ačest obivciē intp'atitē kē intp'o zi konvivii s'a inčkat mīnz la moapte sēz gēmezile de poze čē aš arēnkat ne dīnmīi. Sybariđiī đōpnea ne saltēle zmiłste kē foī de poze, dar zniēl din ei anēme Senindryides a fost aša de eņepvat (plēnīnd) in kīt intp'o noante n'a pētat sē đōapmē zikīnd kē o foae de poze inđoitz il anasē! Verres fūča kēlžtōrii intp'o pšsēpē kēntēniitē kē saltēle zmiłste kē foī de poze, tot in timnēl ačesta el pēpta o materie de poze ne kanē. Antiochus dormia mi iarna intp'zn koptē fēkst de ašp mi de mētase ne natpēi de poze. Kleopatra pēđina din Eđiūt a dat o datē o maš mi a zmiłst kamera mīnkēpī mīnz la inēlđime de đōz ničioape, de foī de poze. Žniē đōpnea mai toī anēlē ne foī de poze, inšz ačestēa a mi pšivnšit moapte la zniē kīte o datē, fiīnd kē odoape pozei 'i-a omopit. In Elada poza a fost opakoāš amōpēlī, adekē pšnea o foae de poze ne pšmēš mi vātea ne foī kē mīna čea-l-aatē, mi kīnd foaica da zn sromot tape, atēnči kpedea kē amōpēl va fi fēpīčit; dar kīnd foaica se pšnea, atēnči epa semēš de nenopōpīre. (Ačest obivciē s'a pētpat mīnz la zn gpadē mi la noī in Romēnia de astzī). Vpēkitoapele din Tessalia kēlžsia o mēlđime de poze din kape pēpāpā Elisipe (liksepe) de amōp; foīle pozei se pšnea mi in vin, din kape fūča zn felē de vin apomatikē. Haliogabalus fūča vaie in vin apomatikē de poze, va inkē ačest inēpērat pšiniťōp aveā obivciēš sē zmiłle basiņe mārī kē vin de pose mi le deskideā pentpē pšvlikē ka sē se skalde akolo; apoī fiīnd kē in timnēl de atēnči o vadpē de vin de poze kosta 20 de galbeni, pštem sē ne imāđinēm mēpime ačestēi pšiniťōpī imperiale. Dar zn imperator Poman ka Heliogabalus mi Nero pštea sē fiē pšiniťōp nē nšmai de vani, či mi de sīņpēle četēđeniťōp.